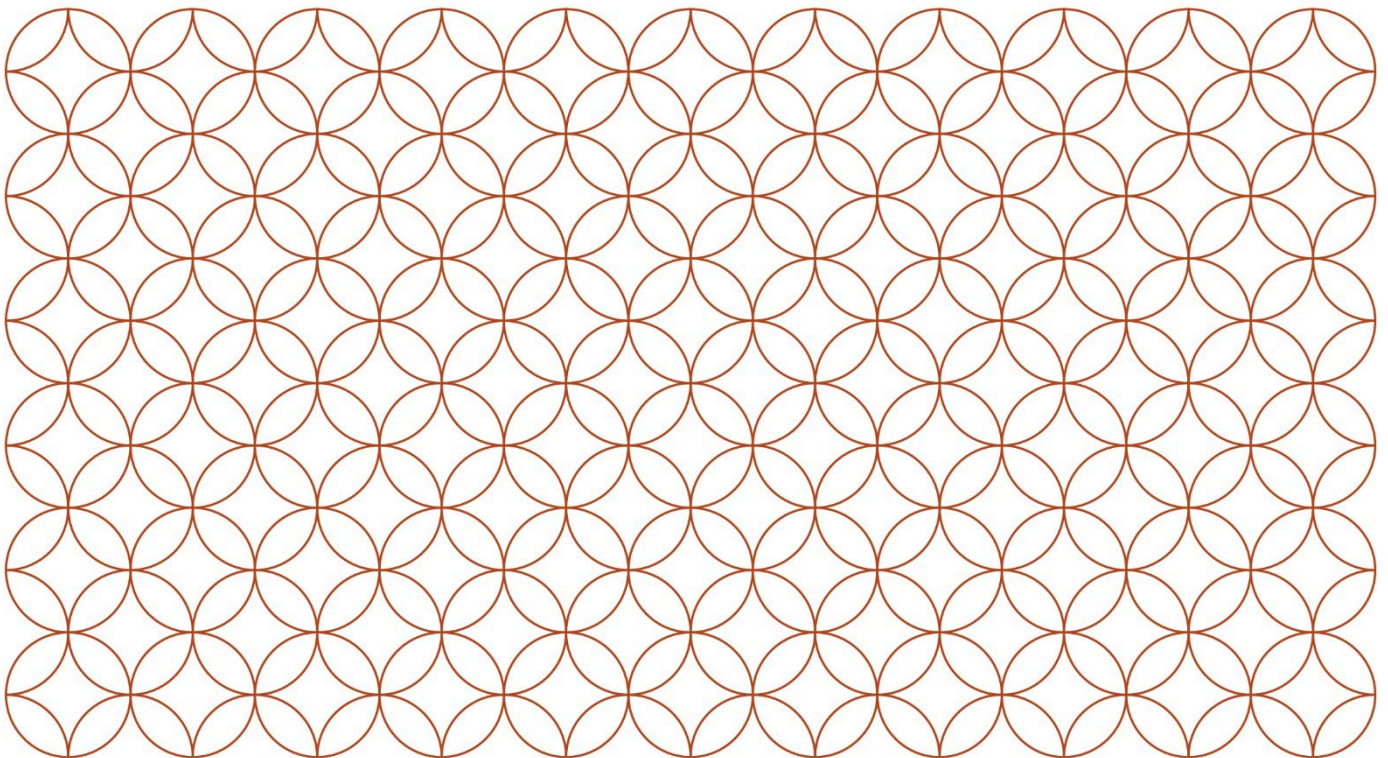

Redovisning av uppdrag om utökning av central rättning

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

Dokumentdatum: 2024-03-15

Diarienummer: 2023:2

Skolverket, Stockholm 2024

Redovisning av uppdrag om utökning av central rättning

U2023/00237

Härmed slutredovisar Skolverket sitt uppdrag om att central rättning bör utökas till att omfatta fler prov och delprov som getts genom en ändring av uppdraget att digitalisera de nationella proven m.m. (U2023/00237). Skolverket beskriver även hur central rättning av digitala nationella prov förbereds på myndigheten. I uppdraget ingick dessutom att beskriva hur uppdraget om central rättning skulle kunna tidigareläggas. Denna del av uppdraget redovisades till regeringen 15 september 2023.¹

¹ Skolverket (2023) Redovisning av uppdrag om hur central rättning kan tidigareläggas. Dnr 2023:2.

Sammanfattning

Skolverket har haft regeringens uppdrag att analysera och redovisa om, och i så fall hur, central rättning bör införas för ytterligare delar av de nationella proven, till exempel för naturorienterande och samhällsorienterande ämnen i årskurs 9. Dessutom har myndigheten haft uppdraget att förbereda införandet av central rättning av digitala nationella prov i uppsatsdelarna i ämnena svenska, svenska som andraspråk och engelska i årskurs 9 och för gymnasieskolans obligatoriska avslutande kurser i engelska och svenska eller svenska som andraspråk (U2023/00237).²

Nedan sammanfattas Skolverkets förslag:

- Central rättning för nationella prov i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen (NO- och SO-ämnen) införs när det nuvarande förslaget om att införa central rättning är implementerat och utvärderat. Det nuvarande uppdraget gäller de delar som mäter skriftlig produktion i svenska och svenska som andraspråk samt engelska i årskurs 9, svenska och svenska som andraspråk i kurs 3 samt engelska kurs 6 i gymnasieskolan
- Central rättning införs inom den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå för samma delprov som inom gymnasieskolan efter det att central rättning av nationella prov i NO- och SO-ämnen är införd. Central rättning anpassas till de förutsättningar som råder inom kommunal vuxenutbildning.
- Central rättning av de delprov i matematik i årskurs 9 och inom gymnasieskolan som inte omfattar automaträttade uppgifter kan införas när samtliga delprov genomförs digitalt om behov finns.
- Nationella prov i årskurs 6 och i gymnasieskolans kurs 1 i svenska eller svenska som andraspråk och kurs 5 i engelska samt delprov som mäter läs- och hörförståelse i engelska, svenska och svenska som andraspråk bör även fortsättningsvis rättas lokalt på skolorna. Detsamma gäller muntliga delprov.

Skolverket har förberett genomförandet av central rättning genom att:

- upprätta en process för genomförandet
- planera kommunikationsinsatser, bland annat för att informera lärare om villkoren för att få bedöma nationella prov centralt
- förbereda en upphandling av webbutbildningar som centrala bedömare och huvudbedömare ska gå igenom
- förbereda en upphandling av uppdraget att bemanna central rättning och planera hur uppdraget kan organiseras och bemannas internt på Skolverket

² Skolverket (2022). Redovisning av uppdrag om att införa central rättning av nationella prov. Dnr 2021:1559.

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	6
1.1. Uppdraget.....	6
2. Tidigare förslag om central rättning av nationella prov	8
3. Central rättning av fler delar av de nationella proven	9
3.1. Central rättning av nationella prov i NO- och SO-ämnen i årskurs 9	9
3.2. Prov och delprov där Skolverket föreslår central rättning på sikt.....	17
3.3. Lokal bedömning tills vidare	20
3.4. Tidsplan för att utöka systemet med central rättning med fler prov och delprov	23
4. Skolverket förbereder införandet av central rättning	24
4.1. Processen för central rättning	24
4.2. Kommunikationsinsatser	26
4.3. Upphandlingar för central rättning	26
4.4. Organisation av central rättning på Skolverket.....	27
4.5. Uppdragets omfattning	28
4.6. Tidsspannet för möjliga provdatum är begränsat	30
4.7. Nya krav på Skolverkets provplattform och informationssäkerheten	32
5. Konsekvenser	34
5.1. Organisatoriska konsekvenser	34
5.2. Ekonomiska konsekvenser.....	34
5.3. Konsekvenser för eleverna.....	36

1. Inledning

1.1. Uppdraget

Genom en ändring av uppdraget att digitalisera de nationella proven m.m.³ fick Skolverket i uppdrag 2023 att förbereda införandet av central rättning av digitala nationella prov.⁴ Ändringen omfattade de delprov med uppsatsdelar, det vill säga skriftlig produktion i ämnena svenska, svenska som andraspråk och engelska i årskurs 9 samt för de obligatoriska avslutande kurserna för högskoleförberedande program i gymnasieskolan. Med skriftlig produktion avses texter som eleverna själva formulerar. I de ovan nämnda proven rör det sig alltså om uppsatser.

Uppdragets utformning grundar sig på den redovisning som Skolverket lämnade 2022⁵ vilken i sin tur föregicks av en utredning på myndigheten 2020 om samma fråga.⁶

Uppdraget består av följande delar:

- Analysera och redovisa hur tidpunkten för införandet av central rättning kan tidigareläggas. Enligt Skolverkets förslag i den tidigare redovisningen skulle central rättning införas hösten 2027⁷ avseende prov i gymnasieskolan och våren 2029 avseende prov i årskurs 9. Denna del av uppdraget redovisades till regeringen 15 september 2023.⁸
- Analysera och redovisa om, och i så fall hur, central rättning bör införas för ytterligare delar av de nationella proven, till exempel NO- och SO-ämnena i årskurs 9.
- Förbereda införandet av central rättning av digitala nationella prov i uppsatsdelarna i ämnena svenska, svenska som andraspråk och engelska i årskurs 9 och för de obligatoriska avslutande kurserna för högskoleförberedande program i gymnasieskolan.

Här redovisas de två delar som beskriver en analys av hur systemet med central rättning skulle kunna utvidgas till att omfatta fler ämnen eller delprov och hur myndigheten förbereder införandet av central rättning.

Planering och beredning av uppdraget

Inom ramen för uppdraget har sakkunniga från olika avdelningar på myndigheten haft diskussioner. Vi har också samrått med sakkunniga på Børne- og undervisningsministeriet i Danmark och Utdanningsdirektoratet i Norge för att

³ Utbildningsdepartementet (2023) Ändring av uppdraget att digitalisera de nationella proven (U2023/00237).

⁴ Utbildningsdepartementet (2023) Ändring av uppdraget att digitalisera de nationella proven (U2023/00237).

⁵ Skolverket (2022). Redovisning av uppdrag om att införa central rättning av nationella prov. Dnr 2021:1559.

⁶ Skolverket (2020). Redovisning av uppdrag om central rättning av nationella prov. Dnr 2019:1900.

⁷ I det nya regeringsuppdraget anges det våren 2027.

⁸ Skolverket (2023) Redovisning av uppdrag om hur centralrättning kan tidigareläggas. Dnr 2023:2.

fördjupa våra kunskaper om hur våra grannländer organiserar central rättning av olika examensprov. Under arbetets gång har vi haft samråd med företrädare för Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och den fackliga lärarorganisationen, Sveriges lärare. Samtal fördes även med de projektledare som ansvarar för konstruktionen av nationella prov i samtliga NO- och SO-ämnen. Arbetsgruppen har också genomfört en enkätundersökning för att inhämta synpunkter från verksamma lärare i NO- och SO-ämnen i årskurs 9, se vidare kapitel 3.1. Lärare från skolor som ingår i Skolverkets försöksverksamhet för digitala nationella prov samt lärare inom referensverksamheten hos enheten för För- och grundskola hade möjlighet att besvara enkäten. Totalt 86 lärare besvarade den.

2. Tidigare förslag om central rättning av nationella prov

Nedan sammanfattas de förslag om hur central rättning kan införas som Skolverket redovisade till regeringen 2022 och i en delredovisning 2023 där en tidigareläggning av systemet med ett år presenterades.^{9 10} I redovisningarna föreslog Skolverket ett system för central rättning som i korthet utformas på följande sätt:

- Central rättning införs för:
 - engelska (kurs 6) samt svenska och svenska som andraspråk (kurs 3) i gymnasieskolan, och
 - engelska samt svenska och svenska som andraspråk i årskurs 9 i grundskolan.
- Central rättning omfattar de delprov som prövar skriftlig produktion. Ansvaret för att bedöma muntliga delprov och de kortsvarsuppgifter som inte kan rättas automatiskt ligger även fortsättningsvis lokalt på skolorna.
- Central rättning införs stegvis i Skolverkets digitala provplattform och med början för proven på gymnasial nivå i svenska och svenska som andraspråk (kurs 3) samt i engelska (kurs 6) höstterminen 2026.¹¹ Systemet ska vara fullt utbyggt 2028.
- Central rättning följer det stegvisa införandet av digitala nationella prov enligt följande: det första året med digitala prov rättas proven lokalt för att ge lärare möjlighet att bekanta sig med hur digital bedömning i Skolverkets provplattform går till. Andra året genomför Skolverket ett test av central rättning av ett begränsat antal elevprestationer från de aktuella delproven. Tredje året genomförs central rättning av samtliga uppsatser från delprov.
- Skolverket organiserar ett nationellt system för digital sambedömning med team av centrala bedömare. Varje team består av centrala bedömare som leds av huvudbedömare.
- Centrala bedömare och huvudbedömare ska vara legitimerade lärare och ämnesbehöriga för aktuell årskurs/kurs. Bedömarna anlitas av bemanningsföretag på uppdrag av Skolverket och bedömningen utförs som en arvoderad bisyssla.

⁹ Skolverket (2022). Redovisning av uppdrag om att införa central rättning av nationella prov.

¹⁰ Dnr 2021:1559 och Skolverket (2023). Redovisning av uppdrag att tidigarelägga införandet av central rättning av nationella prov. Dnr 2023:02.

¹¹ Från och med höstterminen 2027 kommer proven inom gymnasieskolan att genomföras i en nivå och inte i en kurs (gäller elever som börjar i gymnasieskolan 2025).

- Skolverket tillhandahåller bedömarutbildningar både för centrala bedömare och för dem som anlitas som huvudbedömare.

3. Central rättning av fler delar av de nationella proven

Enligt uppdraget från regeringen ska myndigheten analysera och redovisa om, och i så fall hur, central rättning bör införas för ytterligare delar av de nationella proven, till exempel i NO- och SO-ämnena i årskurs 9. Nedan redovisar vi resultatet av analysen med förslag på vilka delar av de nationella proven som skulle kunna ingå i ett system med central rättning.

Vårt förslag har följande utgångspunkter:

- betygen i ämnet bör ligga till grund för urval eller behörighet för vidare studier inom utbildningssystemet.
- likvärdigheten och reliabiliteten mellan bedömningar kan komma att öka när elevlösningar rättas centralt.
- proven eller delproven behöver genomföras digitalt i Skolverkets provplattform.
- praktiska förutsättningar för central rättning behöver ses över. Till exempel kan en särskild funktionalitet i den digitala provplattformen behöva utvecklas.

I analysen har Skolverket utgått från gymnasieskolans nuvarande kurs- och ämnesplaner och från de nationella prov, i gymnasie- och grundskola, som genomförs idag. Ämnesbetygsreformen, Gy25, kan komma att medföra förändringar av det nationella provsystemet som behöver hanteras i ett senare skede.

Nedan har de olika nationella proven och deras delprov placerats i en prioritetsordning utifrån lämpligheten och möjligheten att inkludera dem i central rättning.

3.1. Central rättning av nationella prov i NO- och SO-ämnena i årskurs 9

Skolverket föreslår att central rättning införs för de nationella proven i NO- och SO-ämnena. Införandet av central rättning i dessa ämnen bör ske efter det att central rättning av uppsatsdelarna av engelska, svenska och svenska som andraspråk i årskurs 9 i grundskolan och kurs 6 respektive kurs 3 i gymnasieskolan har implementerats. I avsnittet nedan presenteras förslaget tillsammans med de risker som det kan medföra.

Skolverket bedömer att förutsättningarna för central rättning av proven i NO- och SO-ämnen är goda. Till skillnad från proven i engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk kommer proven i NO- och SO-ämnen att genomföras och bedömas i sin helhet i Skolverkets digitala provplattform. Proven kräver inte heller att någon ny funktionalitet i provplattformen utvecklas i förhållande till den funktionalitet som finns på plats när delproven i engelska, svenska och svenska som andraspråk rättas centralt.

De nationella proven i de aktuella ämnena består alla av två delprov som prövar elevers kunskaper i förhållande till respektive kursplan. Variationen i ämnesinnehåll och kunskapsuttryck inom kursplanerna medför att det i proven finns uppgifter av olika karaktär och format. Vissa kunskaper fungerar väl att pröva genom uppgifter med fasta svarsalternativ där eleverna väljer ett bland flera givna alternativ. I andra fall krävs fritextuppgifter där eleven själv producerar svar. Fritextuppgifterna varierar i sin omfattning och proven innehåller både kortsvarsuppgifter och uppgifter där eleverna förväntas skriva längre resonerande svar både i nuvarande och kommande prov.

Central rättning kan öka likvärdigheten i bedömning av elevlösningar i proven i NO- och SO-ämnen

Vid bedömning av elevlösningar från fritextuppgifter utgår bedömaren från en uppgiftsspecifik bedömningsanvisning. Bedömningsanvisningarna i NO- och SO-ämnen innehåller olika kriterier mot vilka bedömaren värderar elevsvaren. Kriterierna formuleras så att det blir tydligt vilka villkoren som ska vara uppfyllda är tydliga för att eleven ska få ett visst antal poäng, så att inte olika bedömare kommer fram till olika poäng för samma svar. Samtidigt behöver det säkerställas att bedömarna fortfarande bedömer den kunskap som ska bedömas. Alltför standardiserade och stringenta bedömningsanvisningar riskerar att leda till att bedömningen i större utsträckning blir mer av en instrumentell avprickning, där kvaliteter i elevsvar går förlorade. I längre resonerande uppgifter går det inte att helt undvika en subjektiv effekt vid bedömning.

Att bedömningen av elevlösningarna i proven kan variera mellan olika bedömare illustreras bland annat genom de omdömningar av nationella prov som gjordes av Skolinspektionen mellan år 2009 och 2019. Omdömningar av de nationella proven i NO-ämnen visade på stora skillnader mellan Skolinspektionens och skolornas bedömningar, under de första åren av omdömningar. Från och med de nationella prov som genomfördes år 2017 förbättrades överensstämmelsen mellan Skolinspektionens och skolornas bedömningar, men trots den högre graden av överensstämmelse vid senare års omdömningar skiljde sig bedömningarna fortfarande åt i över hälften av fallen vid den senaste omdömningen 2019.¹² En tydlig trend var också att lärarna på skolorna på ett generellt plan var generösare i sina bedömningar än Skolinspektionens bedömare.

¹² Skolinspektionen (2021). *Omdömning av nationella prov 2019*. Dnr 2019:503.

Även de nationella proven i SO-ämnena omdömdes av Skolinspektionen, men vid färre tillfällen än NO-proven och senast 2015. Omdömningarna av proven i SO-ämnena visade på mindre skillnader i bedömningarna än vad som sågs i NO-ämnena. Totalt överensstämde Skolinspektionens bedömningar med skolornas i 50 procent av fallen. Historia stack ut som det ämne bland SO-ämnena där bedömningarna hade högst överensstämmelse, 72 procent.¹³

Skolinspektionens omdömningar visade alltså att det finns problem med bristande bedömaröverensstämmelse på uppgifter med längre fritextsvar i främst NO-ämnena men i viss mån också i SO-ämnena. Det bör tilläggas att, sedan den senaste omdömningen av Skolinspektionen, har proven i NO- och SO-ämnena genomgått ett antal förändringar. Dels har andelen flervalstuppgifter i provet ökat, dels ställs idag högre krav på bedömaröverensstämmelse hos fritextuppgifter. Resonerande fritextuppgifter finns dock fortfarande kvar i proven och utmaningen med bedömaröverensstämmelse hos dessa uppgifter är fortfarande aktuell.

I samtal med projektledarna för de nationella proven i NO- och SO-ämnena var samtliga av uppfattningen att det genom utbildning och träning går att öka samstämmigheten i bedömningen av uppgifter i sina respektive ämnesprov. Genom bedömarträning kan centrala bedömare lära sig hantera mer komplexa bedömningsanvisningar på ett mer samstämmigt vis. En förhoppning lyftes därför om att central rättning eventuellt också skulle kunna bidra till en större möjlighet att ta fram bedömningsanvisningar som bättre fångar kvalitet i elevsvar än idag.

Det faktum att skolorna inte bedömer sina egna elevers svar vid central rättning kan också komma att bidra till likvärdigheten vid bedömning. Möjliga intressen hos en skola om att elever ska uppnå specifika resultat på de nationella proven, till exempel för att kunna rättfärdiga ett visst betyg, får ingen påverkan på bedömningen.

En förhoppning om att central rättning kan bidra positivt till bedömningen av proven framkommer också i enkätundersökningen som Skolverket genomförde. Där uppgav 80 procent av lärarna att de tror att kvaliteten i bedömningarna av provet i det ämne de undervisar skulle stärkas nationellt om central rättning infördes. En mycket stor andel av lärarna angav också, i enkätens fritextsvar, likvärdig och rättvis bedömning som en av fördelarna med att införa central rättning.

Under 2022 har Skolverket haft i uppdrag av regeringen att utvärdera den centrala rättningens och den externa bedömningens effekter på likvärdigheten i bedömningen av de nationella proven.¹⁴ Utvärderingen genomfördes på elevuppsatser från frisläppta nationella prov i engelska åk 9 och svenska åk 6 i grundskolan samt i gymnasieskolans i kurs 3. Uppsatserna bedömdes av tre grupper, elevernas egna lärare (lokal bedömning), lärare från andra skolor (extern bedömning), och lärare från andra skolor där samtliga var ämnesbehöriga, och legitimerade (central bedömning). Den sista gruppen hade också gått igenom en

¹³ Skolinspektionen (2016). *Redovisning av regeringsuppdrag*. Dnr U2014/7535/GV.

¹⁴ Skolverket (2024). *Redovisning av uppdrag att digitalisera de nationella proven* U2017/03739/GV.

kort utbildning i bedömning av de aktuella uppsatserna i Skolverkets regi. Samtliga lärare i utvärderingen tillhörde de försöksskolor som ingick i försöksverksamheten med datorbaserade nationella prov i Skolverkets provplattform. Resultatet av försöket visade inga skillnader i bedömaröverensstämmelsen de olika lärargrupperna.¹⁵ Det är dock oklart i vilken utsträckning resultaten från denna utvärdering går att använda för att dra slutsatser om fritextuppgifter i NO- och SO-ämnena. Det är inte osannolikt att heterogeniteten hos uppsatser är större än hos elevsvar för uppgifter av mer begränsad omfattning i nationella prov i NO- och SO-ämnena, vilket skulle kunna betyda att förutsättningarna är större för att uppnå högre bedömaröverensstämmelse i NO- och SO-proven.

Central rättning kan bidra till minskad arbetsbörda för lärare i NO- och SO-ämnena

Hur organisationen för bedömning av nationella prov i NO- och SO-ämnena ser ut på skolorna skiljer sig åt idag. I vissa skolor genomförs bedömningen exempelvis enbart av de lärare som har elever som genomfört provet det aktuella året. I andra skolor använder man sig av samtliga lärare inom NO- respektive SO-ämnena oavsett vilka som undervisar årskurs 9 det aktuella året. Det finns ingen reglering om att lärare ska ges särskild avsatt tid för bedömning av nationella prov. Även i detta avseende skiljer det sig åt hur bedömningen organiseras hos olika skolor och huvudmän. Mot bakgrund av den variation som finns i organisationen av bedömning i dag är det svårt att säga något generellt om hur stor tidsbesparing central rättning skulle innebära för enskilda lärare i NO- och SO-ämnena. Eftersom proven i NO- och SO-ämnena är omfattande, med ett flertal uppgifter där eleverna producerar längre texter, är det ändå sannolikt att det skulle leda till en tidsbesparing för de aktuella lärargrupperna.

Ungefär två tredjedelar av lärarna i enkätundersökningen som Skolverket genomförde anger svar som antingen handlar om tidsbesparing, möjlighet att lägga mer tid på undervisning eller liknande som möjliga fördelar med central rättning. Några lärare uppger å andra sidan att central rättning kan komma att innebära en ökad arbetsbelastning. Även om bedömningen utförts centralt, kommer de att vilja gå igenom sina elevers prov för att själva få en uppfattning om hur eleverna presterat på enskilda uppgifter. Det är värt att notera att detta är en arbetsuppgift som kommer att tillkomma även vid lokal bedömning i det digitala systemet när flera lärare på skolenheten bedömt elevlösningar. Samtliga elevlösningar på skolenheten samlas ihop och delas ut uppgiftsvis bland bedömande lärare, vilket innebär att en lärare bara kommer bedöma en andel av sina egna elevers lösningar.

¹⁵ Skolverket (2024). *Redovisning av uppdrag att digitalisera de nationella proven* U2017/03739/GV.

Risker och konsekvenser med central rättning i NO- och SO-ämnen

Nedan diskuteras de risker och eventuella konsekvenser med att införa central rättning av nationella prov i NO- och SO-ämnen som har framkommit.

Lärare befarar att kvaliteten i bedömningen av elevers svar försämras

I enkätundersökningen lyfte flera lärare att bedömningen av elevlösningar vid central rättning avviker från den bedömning den undervisande läraren skulle ha gjort, då den centrala bedömaren inte känner eleven. Som exempel uppges fall där eleven inte har svenska som modersmål eller påverkas negativt i provsituationen av en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Det är dock idag inte tillåtet att anpassa bedömningen av nationella prov för olika elever. I de digitala proven kommer elevlösningarna att vara avidentifierade även vid lokal bedömning. Anpassad bedömning kommer därmed inte heller att vara tekniskt möjlig.

En annan risk som lärarna lyfte i enkäten, var att läraren går miste om värdefull information om elevens kunskaper som läraren får vid bedömning av de egna elevernas lösningar. Den undervisande läraren kommer dock att ha tillgång till uppgifter, elevsvar och bedömningar som gjorts även vid den centrala rättningen. Läraren kan gå igenom hela prov och se de bedömningar som gjorts för var och en av uppgifterna. Detta innebär dock ett extra arbetsmoment jämfört med situationen där den undervisande läraren själv utför bedömningen av prov på papper och vet vilken elevs prov han eller hon tittar på vid bedömningstillfället. Det är svårt att förutse i vilken utsträckning och omfattning lärare kommer att använda sig av funktionen att kunna gå igenom enskilda elevers lösningar av de digitala nationella proven.

Det finns en risk att lärare uppfattar att bedömarkompetens på skolorna förloras

Ytterligare en risk är att lärare uppfattar att bedömarkompetens går förlorad på skolorna om central rättning införs i de nationella proven i NO- och SO-ämnen. Det skulle kunna leda till en större skillnad mellan olika lärare i hur förtrogna de blir med provens innehåll och bedömning, beroende på om de deltar som centrala bedömare eller inte. Även med central rättning kommer alla lärare ha möjlighet att gå igenom sina elevers prov och se såväl elevsvar som bedömning för var och en av uppgifterna, men det kommer inte att finnas någon motivering som förklarar hur den bedömande läraren har tänkt.

I enkätundersökningen uppger relativt många lärare att man idag i samband med bedömningen av proven har möjlighet att sitta tillsammans med ämneskollegor och diskutera bedömningsfrågor, vilket lärarna sätter stort värde på. Lärare som anmäler sig som centrala bedömare kommer att ha sådana diskussionstillfällen med andra lärare i landet. Samtidigt, menar Skolverket att möjligheten till fortbildning i bedömning inte helt kan vara avhängig de nationella proven och det är huvudmannens ansvar att säkerställa att lärare får en adekvat fortbildning.

Det finns en risk för låg legitimitet hos målgrupperna

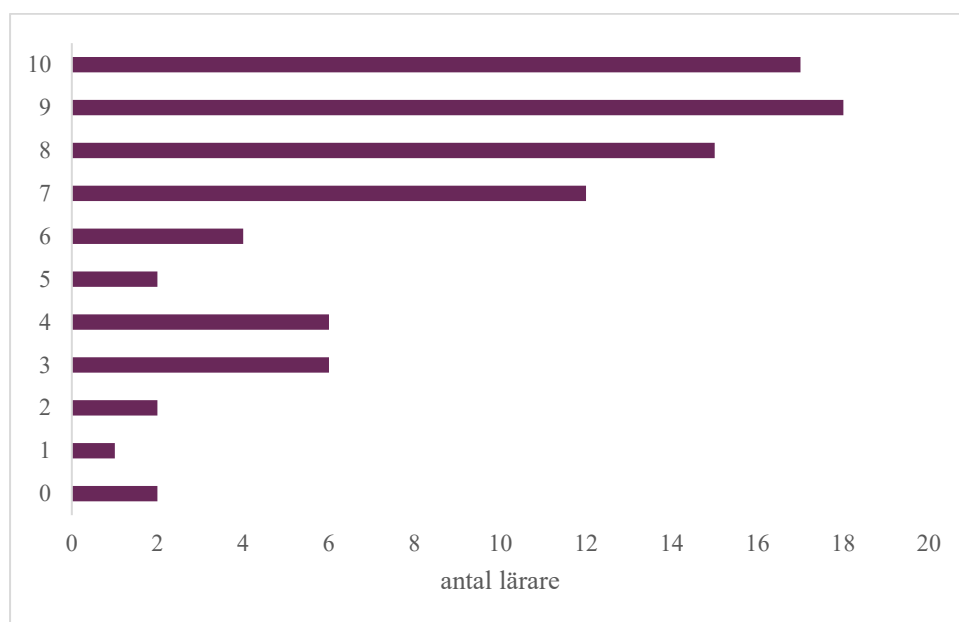
En förutsättning för att central rättning ska kunna bidra till att stärka provsystemet vad gäller likvärdig bedömning och i förlängningen betygssättning är att den vinner legitimitet hos målgrupperna, det vill säga framför allt hos lärare men också elever, vårdnadshavare och rektorer. Lärarna i NO- och SO-ämnen kommer till skillnad från lärarna i engelska, svenska och svenska som andraspråk att lämna ifrån sig bedömningen av samtliga provets delar. Särskilt de lärare som inte deltar i central rättning kan därmed känna sig distanserade från de provresultat som de sedan särskilt ska beakta i betygssättningen.

För att få en uppfattning om hur lärare i NO- och SO-ämnen ser på central rättning ställdes frågan i enkätundersökningen om hur de ser på nytta ställd mot risker samt i vilken utsträckning de skulle ha förtroende för bedömningar gjorda av en utbildad central bedömare, (Figur 1 och 2). Resultaten visar på en relativt positiv syn på central rättning hos lärarna i undersökningen. Det är också tydligt att den absoluta majoriteten av de svarande är av uppfattningen att de skulle ha förtroende för bedömningar gjorda av en central bedömare.

Figur 1. Hur mycket skulle du säga att nyttan med central rättning överväger riskerna? (från 0 till 10, där 0 innebär inte alls och 10 i mycket hög utsträckning)

Figur 2. Skulle du ha förtroende för bedömning av elevprestationer gjorda av en utbildad central bedömare? (från 0 till 10, där 0 innebär inte alls och 10 ett mycket högt förtroende)

Det finns en risk att Skolverket inte lyckas bemanna uppdraget

I samband med tidigare redovisningar om uppdraget att införa central rättning har vi påpekat att det finns en risk att Skolverket inte lyckas bemanna uppdraget med tillräckligt många bedömare och huvudbedömare. Lärarna i enkätundersökningen ombads uppskatta sannolikheten för att de skulle anmäla sig som centrala bedömare. 40 procent av lärarna svarade att de med stor eller mycket stor sannolikhet skulle anmäla sig medan 60 procent angav att de med stor eller mycket stor sannolikhet inte skulle anmäla sig att bli central bedömare. Skulle Skolverket upptäcka att det inte är möjligt att rekrytera tillräckligt med centrala bedömare behöver det fattas beslut om att all bedömning för det aktuella provet ska ske lokalt på skolorna. Skolverkets provplattform tillåter inte att en del av elevlösningarna i ett delprov rättas lokalt och en del centralt eller att elevlösningar som samlats in för central rättning skickas tillbaka för bedömning på skolan.

Risken förstärks också av det faktum att det i Sverige råder brist på behöriga lärare i flera av ämnena som ska rättas centralt. Idag bedöms troligtvis proven till stor del av lärare utan behörighet i ämnet. Enligt Skolverket är det dock inte aktuellt att frånga kravet på att lärare ska vara ämnesbehöriga vid central rättning i NO- och SO-ämnena. Behörigheten är av avgörande betydelse, inte enbart för att säkerställa kompetens, utan även för systemets legitimitet och de bedömningar som görs inom det.

Precis som vid bedömning av elevtexter i engelska, svenska och svenska som andraspråk hyser Skolverket förhoppningen att andra än verksamma lärare, exempelvis nyligen pensionerade behöriga lärare, kommer att ta uppdrag som centrala bedömare vilket utökar antalet möjliga kandidater.

Det finns en risk för svårigheter att bygga team med bedömare som har rätt ämnesbehörighet

En skillnad mot de ämnen där central rättning sedan tidigare beslutats om är att NO och SO omfattar flera olika ämnen som vart och ett har nationella prov. Varje år görs en ämnestilldelning av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Skolverket där var och en av landets skolor tilldelas ett av ämnena i NO och ett i SO att genomföra prov i.

Teamen med bedömare behöver vara utformade ämnesvis över sju olika ämnen. Att NO och SO består av flera olika ämnen och att skolor tilldelas prov i ett av ämnena kan komma att påverka lärares vilja att anmäla sig som bedömare i olika ämnen, dels om bedömare kanske bara vill bedöma samma ämne som skolan tilldelats, dels för att lärare inte sällan är behöriga i endast något eller ett par av NO- respektive SO-ämnena. Det är heller inte ovanligt att en lärare endast undervisar i vissa av ämnena i ämnesgruppen. Det kan därför visa sig att det finns gott om intresserade för några ämnen, men brist på bedömare i andra.

En risk finns att effekten på provbetygen blir liten i förhållande till kostnaderna

Nyttan med en utökning av systemet med central rättning av proven i NO- och SO-ämnena bör ställas mot de kostnader som det innebär. Kostnaden består bland annat av lärares extra arbetstid som bisyssla och Skolverkets arbete med att skapa legitimitet för resultatet av de centralt rättade proven.

Mot bakgrund av att samtliga uppgifter som inte automaträttas behöver gå till central rättning kommer centrala bedömare behöva lägga tid på att bedöma kortsvarsuppgifter där tolkningsutrymmet vid bedömning är litet. Ur ett likvärdighetsperspektiv i form av bedömaröverensstämmelse skulle central rättning i NO- och SO-ämnena därför kunna ses som mindre kostnadseffektivt än för bedömning av uppsatser i engelska, svenska och svenska som andraspråk.

Men bedömningar av kortsvarsuppgifter bör gå relativt snabbt och bedömarna kan lägga mer tid på de uppgifter där bedömaröverensstämmelsen är en utmaning.

Det är dessutom svårt att säga idag hur uppgiftssammansättningen kan komma att utvecklas i de digitala proven i dessa ämnen några år framöver. Genomförandet av de första digitala proven kommer att ge värdefull information. Till exempel kan utveckling inom AI-området komma att förändra förutsättningarna för bedömning av nationella prov på lång sikt.

Skäl för att Skolverket föreslår central rättning av de nationella proven i NO- och SO-ämnena

Trots nämnda risker menar Skolverket att central rättning bör införas för de nationella proven i NO- och SO-ämnena. Skälen för detta är flera. Både NO- och SO-proven innehåller uppgifter där bedömningen är förenad med ett tolkningsutrymme och där hög bedömaröverensstämmelse är en utmaning. Trots en betydande andel automaträttade uppgifter kommer det även fortsatt att finnas ett

behov av uppgifter där eleven producerar egna fritextsvar för att bibehålla provens validitet. Det finns en risk att likvärdigheten och rättssäkerheten i bedömningen påverkas negativt då proven bedöms på den egna skolan. En bidragande faktor till detta är påtryckningar som kan finnas på läraren från olika håll. En annan aspekt är att lärarens referensramar utgår från de egna elevgrupperna och att bedömning av elevprestationer kan påverkas av detta. Det vill säga att lärare i högpresterande elevgrupper ställer högre krav vid värdering av elevsvar utifrån bedömningsanvisningarna än lärare som undervisar lågpresterande elevgrupper. Ett liknande fenomen har tidigare beskrivits vid betygssättning och benämns i de sammanhangen som relativ betygssättning.¹⁶

Betygen i NO- och SO-ämnen från årskurs 9 används i ansökan till gymnasieskolan. Genom att utöka systemet med central rättning till att i årskurs 9 förutom engelska, svenska, svenska som andraspråk även gälla NO- och SO-ämnen, stärks betygens rättssäkerhet ytterligare.

Avvakta med införande tills systemet är prövat

Skolverket anser att införandet av central rättning i NO- och SO-ämnen bör vänta tills efter det att central rättning för delproven i skriftlig produktion i engelska, svenska och svenska som andraspråk implementerats fullt ut och utvärderats. Det finns flera anledningar till detta. Dels kan det vara fördelaktigt att bygga ut en befintlig organisation med central rättning i stället för att utveckla en ny innan den första är i bruk. Dels kan den första omgången av central rättning ge värdefulla lärdomar inför planering och införande av central rättning i fler ämnen. Detta kan gälla flera delar av organisationen som exempelvis samarbetet mellan Skolverket och lärosäten, gällande framtagning av bedömarutbildning, och upphandling av bemanningstjänster för rekrytering av bedömare. Slutligen är det också en fördel om de första digitala nationella proven i NO- och SO-ämnen har genomförts innan införandet av central rättning påbörjas då det första digitala provgenomförandet kommer att kunna bidra med information exempelvis kring bedömningen av de digitala proven i provplattformen och hur lång tid bedömningen tar. Dessutom kan utveckling inom AI-området komma att förändra förutsättningarna för bedömning av nationella prov på lång sikt. Central rättning planeras att vara implementerad för engelska, svenska och svenska som andraspråk fullt ut år 2028. Skolverket bedömer därför att en organisation för central rättning av nationella prov i NO- och SO-ämnen tidigast kan börja byggas upp under 2029.

3.2. Prov och delprov där Skolverket föreslår central rättning på sikt

I ett nästa steg, efter att central rättning av de nationella proven i NO- och SO-ämnen i årskurs 9 är införd, kan central rättning av fler prov och delprov vara

¹⁶ Skolverket (2019) *Analys av likvärdig betygssättning mellan elevgrupper och skolor*. Rapport 475.

aktuellt. Proven som nämns nedan uppfyller flera krav för att komma i fråga för central rättning, medan vissa nödvändiga förutsättningar ännu saknas.

Centralt rättade delprov inom den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå

I 2022 års redovisning såg Skolverket flera skäl till att införa central rättning i samma delprov för kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå (komvux) som i gymnasieskolan, det vill säga de delprov som mäter skriftlig produktion, i engelska, svenska och svenska som andraspråk.

Myndigheten konstaterade att nationella prov inom komvux är ett viktigt stöd för att göra betygssättningen likvärdig och rättvis.¹⁷ De lärare inom komvux som Skolverket var i kontakt med under arbetet med 2022 års regeringsuppdrag¹⁸ nämner att kurserna många gånger läses på så kort tid eller vid så få tillfällen, att det blir svårt för dem att samla in underlag för betygssättning. Elevens resultat på de nationella proven får därför stor vikt vid betygssättningen. Lärare inom komvux arbetar många gånger ensamma och behöver därför ofta bedöma elevers prestationer utan kollegialt stöd. Betygen från komvux och gymnasieskolan räknas in på samma sätt vid ansökning till högskolan. För att betygen ska vara likvärdiga bör de nationella proven genomföras och bedömas på samma sätt oavsett skolförhållanden. Proven inom komvux kommer att genomföras digitalt i de aktuella ämnena från och med hösten 2026.

Förordningen om läroplan för vuxenutbildningen¹⁹ anger att utbildningen måste anpassas till individens behov och förutsättningar och alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar. Det innebär att kurser påbörjas och avslutas under hela kalenderåret, vilket medför att det inte finns någon reglering med fasta provdatum. Bestämmelserna som reglerar användning av nationella prov anger att samma provutgåva får användas inom komvux under en viss tidsperiod. Inom komvux har utbildningsanordnarna också stor frihet att schemalägga kursernas genomförande, vilket innebär att det är möjligt att elever börjar eller avslutar kurser varje vecka under året.

Flexibla provdatum ställer andra krav på central rättning

De flesta nationella proven inom komvux genomförs i nära anslutning till de tre tillfällen under året då nya provutgåvor publiceras, men eftersom nationella prov dessutom kan genomföras när det passar verksamheten kan elevlösningar bedömas året om. Central rättning av delprov inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå skulle därför innebära att det kontinuerligt behöver finnas bedömare i beredskap för att hantera de elevsvar som fortlöpande lämnas in. Det kan också vara svårt att beräkna volymerna av elevsvar under olika veckor på året och därmed hur många bedömare som måste finnas på plats. I de samråd som Skolverket har genomfört med representanter från komvux konstaterade lärarna

¹⁷ Skolverket (2019). *Nationella prov i komvux på gymnasial nivå*.

¹⁸ Skolverket (2022). Redovisning av uppdrag om att införa central rättning av nationella prov. Dnr 2021:1559.

¹⁹ Förordningen (SKOLF 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

dessutom att de behöver sätta betyg på kursen innan eleverna går vidare till nästa kurs. Påföljande kurs kan vidare vara inplanerad direkt efter att den förra kursen avslutats. Lärarna som deltog i samråden menade därför att de i praktiken bara hade en till två veckor på sig att sätta betyg på kursen efter det att ett nationellt prov genomförts. Det finns därmed litet utrymme för central rättning att dra ut på tiden i mer än någon vecka, till exempel till följd av att en bedömare inte hunnit bli klar med sin kvot.

Enligt regelverket behöver en elev idag inte ha ett betyg på en kurs för att läsa vidare på en kurs inom samma ämne, exempelvis kan en elev läsa engelska kurs 7 utan att ha ett betyg från engelska 6. Om en elev ska använda sina betyg för att söka till högskolan finns det bara två ansökningsdatum per år.

Central rättning inom den kommunala vuxenutbildningen bör införas på sikt

Skolverket menar att behovet av likvärdig betygssättning är lika stort inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå som i gymnasieskolan, och att elevtexter i uppsatsdelarna i engelska kurs 6, svenska och svenska som andraspråk kurs 3 bör bedömas centralt även inom komvux. Men vi behöver först inhämta information från ett digitalt genomförande av nationella prov från komvux. Med hjälp av den informationen kan myndigheten ta fram en lösning som både möter komvux flexibla utformning och Skolverkets behov av en hållbar organisation för genomförandet av delproven.

Centralt rättade prov i matematik i årskurs 9 och gymnasieskolan

Skolverket har i tidigare regeringsredovisning framhållit att även nationella prov i matematik på sikt ska kunna rättas centralt. Vid tidpunkten för regeringsredovisningen var det dock fortfarande osäkert hur elevers lösningar skulle komma att hanteras i de nationella proven i matematik. Skolverket föreslog därför att en tidsplan för införande av central rättning i matematik skulle skjutas på framtiden. I dag står det klart att de digitala proven i matematik, åtminstone inledningsvis, kommer att bestå av delar där elevlösningarna redovisas på papper. Att organisera ett system med central rättning där elevlösningar redovisade på papper samlas in och distribueras till centrala bedömare innebär praktiska utmaningar så väl som risker, exempelvis vad gäller spridning eller förlust av innehållet. Behovet av central rättning inom matematik är dessutom mindre än i övriga föreslagna ämnen, eftersom omdömningar av de nationella proven i matematik gjorda av Skolinspektionen visade på hög överensstämmelse mellan skolornas bedömning och omdömningen.²⁰ När det gäller bedömning av proven i matematik kommer arbetsbelastningen att minska för lärare, eftersom de digitala delproven innehåller en stor del automaträttade uppgifter.

²⁰ Skolinspektionen (2009). *Omdömning av nationella prov* och Skolinspektionen (2019). *Omdömning av nationella prov*.

Skolverket föreslår att central rättning av de nationella proven i matematik införs först efter att samtliga provdelar kan genomföras digitalt

Skolverket bedömer att det inte finns skäl för att införa central rättning i matematik i årskurs 9 och i gymnasieskolan. Provbetygen har visserligen betydelse för elevernas möjligheter att antas vidare inom utbildningssystemet. Men så länge vissa provdelar behöver genomföras utanför provplattformen menar vi att utmaningarna för att införa central rättning blir stora i förhållande till vinsterna i gällande likvärdighetseffekten. Därför lämnar myndigheten inte något förslag om att införa central rättning i matematik i detta skede.

3.3. Lokal bedömning tills vidare

Nedan listas ett antal nationella prov där Skolverket föreslår lokal bedömning tills vidare. Vi menar att utmaningarna med att införa central rättning blir alltför stora i förhållande till de positiva effekterna som central rättningen kan ge. Skälen för denna bedömning presenteras nedan under varje prov eller delprov.

Central rättning av fler delprov i engelska, svenska och svenska som andraspråk än vad Skolverket hittills har föreslagit

Proven i engelska för såväl grundskolans årskurs 9 som i gymnasieskolans kurs 6 innehåller förutom delprovet med skriftlig produktion, *Writing*, även delprov för muntlig produktion, *Speaking*, samt reception, *Listening* och *Reading*. Även provet i svenska och svenska som andraspråk i årskurs 9 består av delar som testar muntlig kommunikation och läsförståelse. Proven i svenska respektive svenska som andraspråk för kurs 3 i gymnasieskolan innehåller ingen del som specifikt testar läsförståelse men det innehåller ett delprov för muntlig kommunikation. För att ett provresultat ska vara pålitligt behöver samtliga delar av provet ha en hög reliabilitet. Man kan därför fråga sig om det skulle vara möjligt att öka reliabiliteten för probbetyget genom att fler delar av proven bedömdes centralt.

Muntliga delprov

De muntliga delproven i engelska, svenska och svenska som andraspråk är ett slags performansprov där elever ska producera ett framträdande i form av ett samtal eller en presentation. Att uppnå hög reliabilitet mellan bedömare i performansprov har alltid visat sig vara svårt.²¹ En utmaning med att uppnå en samstämmig värdering av framställningens kvalitet är att två bedömare oavsiktligt kan komma att lägga märke till olika saker i händelseförloppet. Det går visserligen att spela in framträdandet så att det kan observeras flera gånger men

²¹ Davis, M. H., & Karunathilake, I. (2005). The place of the oral examination in today's assessment systems. *Medical teacher*, 27(4), 294-297; Hazen, H. (2020). Use of oral examinations to assess student learning in the social sciences. *Journal of geography in higher education*, 44(4), 592-607; Tekian, A., & Yudkowsky, R. (2009). Oral examinations. *Assessment in health professions education*. 1st ed. New York: Taylor and Francis, 269-85.

det blir svårt att fånga allt genom video eller ljudupptagning, till exempel hur eleverna interagerar med varandra. Det finns en risk att man lägger för stor vikt vid brister, som inte medför försämrad kommunikation, när man analyserar en inspelning flera gånger. Möjligheterna för att träna centrala bedömare för bedömning av muntligt framträdande så att de blir mer samstämmiga är alltså begränsade.

Det skiljer sig mycket åt hur bedömningen av muntliga delprov organiseras mellan olika skolor, men en skola behöver alltid planera för att hitta tillfällen för att genomföra de muntliga delproven med alla elever. Det är oftast elevens egen lärare som bedömer det muntliga framförande eller en grupp av lärare på skolan som troligtvis också känner till eleven. Det muntliga framförandet går inte att anonymisera. Det finns därmed en risk att lärarnas uppfattning om annat än elevens muntliga färdigheter påverkar bedömningen av framförandet i det nationella provet. Bedömningen av muntliga provdelar skulle därför kunna bli mer likvärdiga om bedömarna till de muntliga framförandena inte kände eleven. Trots detta anser Skolverket att utmaningarna med att bedöma muntliga nationella delprov centralt i nuläget är alltför stora.

Hör- och läsförståelseprov

Proven i hör- och läsförståelse består av ljudspår och textavsnitt som följs av frågor. Eftersom fokus på bedömningen ska ligga på hur eleven förstått det talade eller lästa kan frågorna oftast besvaras med korta svar eller via fasta svarsalternativ. Central rättning av hör- och läsförståelseproven skulle innebära en viss tidsbesparing för lärarna. Dessa prov går emellertid snabbt för lärarna att bedöma jämfört med bedömning av skriftligt och muntligt framförande. Tidsbesparingen bedöms därför vara relativt liten. Skolverket bedömer också att en stor del av uppgifterna i de aktuella delproven kan automaträttas.

Sammanfattningsvis bedömer Skolverket att reliabiliteten ökar så pass lite för de delprov som fokuserar på muntlig framställning samt läs- och hörförståelse att det inte är försvarbart att lägga ner de kostnader på dessa delprov som central rättning skulle innebära. För muntlig framställning bedöms utmaningarna vara för stora och för läs- och hörförståelse bedöms vinsterna vara för små.

Central rättning i fler årskurser och kurser än vad Skolverket hittills har föreslagit

Delprov som fokuserar på skriftlig produktion förekommer i samtliga nationella prov i engelska, svenska respektive svenska som andraspråk. Eleverna skriver nationella prov i engelska i årskurs 6 och årskurs 9 i grundskolan samt i gymnasieskolans och komvux kurs 5 och 6. Eleverna skriver nationella prov i svenska eller svenska som andraspråk i årskurs 3, årskurs 6 och årskurs 9 i grundskolan samt i gymnasieskolans och komvux kurs 1 och 3.

Nationella prov i engelska, svenska och svenska som andraspråk i årskurs 6

I 2022 års redovisning föreslog Skolverket att uppsatsdelarna i nationella prov i engelska, svenska och svenska som andraspråk i årskurs 6 inte skulle rättas centralt trots att central rättning skulle kunna bidra till ökad likvärdighet i bedömningen och minskad arbetsbelastning för lärarna. Skälen för det var att betygen i årskurs 6 saknar betydelse för elevens möjligheter att komma vidare i utbildningssystemet. Centralt rättade prov skulle också kunna skapa stress hos de yngre eleverna. Dessutom skulle central rättning ta stora resurser i anspråk.

Även om central rättning skulle innebära att lärarna i årskurs 6 sparade tid, bedömer Skolverket att konsekvenserna av en eventuellt bristande kvalitet i bedömning av elevtexter inte är tillräckligt allvarliga för att försvara de resurser central rättning skulle ta i anspråk. Vi föreslår därför att samtliga delprov i engelska, svenska och svenska som andraspråk för årskurs 6 tills vidare bedöms lokalt.

Frivilliga nationella prov i engelska kurs 5 samt svenska och svenska som andraspråk kurs 1 inom gymnasieskolan och komvux

I 2022 års redovisning föreslog Skolverket att nationella prov i engelska kurs 5 samt svenska och svenska som andraspråk kurs 1 inte skulle rättas centralt. Skälen för det var att proven är obligatoriska endast för elever på yrkesförberedande program medan de är frivilliga för skolan att genomföra på de högskoleförberedande programmen. Det innebär att det kan bli komplicerat att skilja elevlösningar från obligatoriskt genomförda prov från dem som genomförs frivilligt i Skolverkets provtjänst. Ämnesbetygsreformen innebär att det endast är det sista betyget i elevens studieväg som ska räknas med i elevens meritvärde. Idag är det ovanligt att engelska 5 eller svenska respektive svenska som andraspråk 1 är den avslutande kursen inom ämnet för elever som läser högskoleförberedande program. Betygen kommer alltså sällan att påverka elevernas möjligheter att bli antagna till högskolan.

Det kan här vara värt att påpeka att ämnesplanen i engelska också omfattar möjligheten att läsa engelska kurs 7, en kurs som cirka 40 000 elever läser varje år. Den blir då den avslutande kursen för dem. Det innebär att ett särskilt beaktande av provresultatet i engelska kurs 6 för dessa elever inte behöver innebära att slutbetyget i ämnet blir likvärdigt och antagningen till högskolan mer rättvis. Men problemet kan inte lösas inom ramen för det här uppdraget eftersom vi för närvarande inte har nationella prov i engelska 7.

Sammanfattningsvis bedömer Skolverket att de frivilliga nationella proven i engelska, svenska och svenska som andraspråk tills vidare kan bedömas lokalt. Även om tidsvinsten med central rättning skulle kunna bli stor för lärare som väljer att låta eleverna genomföra proven så kommer en olikvärdig betygssättning i engelska kurs 5, svenska kurs 1 respektive svenska som andraspråk kurs 1 i de flesta fall inte leda till olikvärdiga meritvärden och orättvis antagning till högskolan. Det är snarare betygssättningen i engelska kurs 7 som skulle behöva

stödjas för att uppnå mer likvärdiga meritvärden. För denna kurs finns som sagt inget nationellt prov.

3.4. Tidsplan för att utöka systemet med central rättning med fler prov och delprov

För att en utökning av systemet med central rättning ska lyckas krävs en god planering och en väl avvägd tidsplan. Skolverket behöver samla in information så att erfarenheterna av central rättning löpande kan användas när genomförandet skalas upp. Först då kan vi till exempel i detalj avgöra hur mycket tid som krävs för att genomföra en storskalig bedömning av olika delprov. Vi får också möjlighet att utvärdera effekter och undersöka hur lärare och elever uppfattar att central rättning fungerar. Skolverket måste också planera för och bygga upp en organisation för varje nytt prov. Bland annat behöver en offentlig upphandling av bemanningen genomföras. Skolverket menar därför att införandet av central rättning av fler nationella prov och delprov bör ske stegvis efter det att de redan föreslagna delproven i engelska, svenska och svenska som andraspråk i årskurs 9 i gymnasieskolans kurs 6 och kurs 3 rättas centralt vårterminen 2028. Vårterminen 2029 skulle en testomgång kunna genomföras, där endast ett av proven i NO- och SO-ämnen rättas centralt. Under vårterminen 2030 skulle sedan alla prov i NO och SO rättas centralt. Därefter, tidigast under hösten 2031, kan det bli aktuellt att påbörja central rättning inom komvux av delproven i engelska, svenska och svenska som andraspråk.

Skolverket kan inte tidsätta en eventuell central rättning av nationella prov i matematik i årskurs 9 och för gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen innan det är klart att proven i sin helhet kommer att genomföras digitalt.

4. Skolverket förbereder införandet av central rättning

Skolverket har arbetat med att förbereda införandet av central rättning sedan vi fick uppdraget²² att föreslå hur central rättning skulle kunna tidigareläggas. I delredovisningen september 2023 gav myndigheten en lägesbeskrivning.²³ Skolverket beskrev i ett nytt ställningstagande att bemanning av centrala bedömare och huvudbedömare behövde ske med hjälp av externa leverantörer. Skälet var att myndigheten avsevärt ville minska risken för att inte kunna rekrytera tillräckligt med bedömare jämfört med om myndigheten själv skulle stå för rekryteringen. Vi redogjorde också mer i detalj för hur de webbutbildningar som bedömare och huvudbedömare ska genomgå kommer att produceras. Skolverket redovisade också en tidsplan för planeringen av uppdraget fram till dess att det är fullt utbyggt 2028.

Inom ramen för Skolverkets fortsatta förberedelsearbete redovisas här ett förslag till process för uppdraget. Kortfattat redogörs också för hur stöd- och kommunikationsinsatser som kopplas till uppdraget kommer att se ut. Beskrivningar av hur Skolverket planerar att genomföra upphandlingar av en webbutbildning och av uppdraget att bemanna central rättning finns också. Vidare beskrivs uppdragets omfattning. Med hjälp av en kravanalys har vi identifierat vilka behov som finns och hur de ska kravställas inom myndigheten. Även analysens resultat redovisar vi nedan.

Förslaget till organisation omfattar delproven som mäter skriftlig produktion i engelska, svenska och svenska som andraspråk. Om systemet utökas med fler prov och delprov behöver organisationen naturligtvis skalas upp, men processen och den huvudsakliga strukturen är densamma för varje prov.

4.1. Processen för central rättning

Nedan beskrivs översiktligt processen för systemet med central rättning steg för steg. Aktiviteterna ligger sedan till grund för den organisation på myndigheten som Skolverket förbereder.

Förberedelser

Skolverket upphandlar dels en webbutbildning för centrala bedömare och huvudbedömare, dels bemanningstjänster för att anlita bedömare till uppdraget. Tillsammans med de externa leverantörerna analyseras resursbehov och bemanningsplan. Skolverket informerar tilltänkta leverantörer och målgrupperna

²² (U2023/00237). Ändring av uppdraget att digitalisera de nationella proven.

²³ Skolverket (2023). Redovisning av uppdrag att tidigarelägga införandet av central rättning av nationella prov. Dnr 2023:02.

om kravprofil på huvudbedömare och bedömare. Skolverket informerar målgruppen om vad central rättning innebär och hur uppdraget ska bemannas. I de externa leverantörernas uppdrag ingår att marknadsföra uppdraget och anlita behöriga bedömare och huvudbedömare. Presumptiva bedömare genomgår en webbutbildning i Skolverkets regi och anmäler sig för att bli centrala bedömare. Skolverket delar in bedömarna i team under en huvudbedömare.

Skolverkets förberedelser är även av teknisk art och omfattar att lägga in elevprestationer i provtjänsten för bedömarträning och kalibrering och skapa möjlighet för bedömare att logga in i provplattformen. Dessutom kommer Skolverket att lägga in några så kallade bedömningskontroller i kvoterna med elevprestationer för att möjliggöra medbedömning. Flera bedömare bedömer då samma elevprestation, vilket ger Skolverket möjlighet att utvärdera bedömaröverensstämmelsen i de olika teamen.

Provgenomförande

Eleverna genomför aktuellt prov på angivet provdatum och skolan säkerställer att elevens prestationer lämnas in. Skolverket fördelar sedan elevprestationerna mellan de aktuella bedömarna.

Bedömning

Huvudbedömarnas uppgift är att förbereda bedömningen, fördela arbetet i teamen och kvalitetsgranska bedömningen. Under bedömningsperioden övervakar huvudbedömaren arbetet i teamen och ombedömer vissa elevprestationer vid behov. Huvudbedömaren omfördelar också elevprestationer från bedömare som inte kunnat slutföra sin kvot, vid behov i samarbete med de externa parter som är ansvariga för bemanningen.

Skolverket följer upp bedömningen och stöttar vid behov huvudbedömaren. Myndigheten ansvarar också för expertbedömning i de fall huvudbedömaren behöver en andra bedömning. Skolverket ska kunna ge teknisk support till användarna under bedömningsperioden. När huvudbedömarna rapporterat att teamets arbete är avslutat validerar Skolverket att bedömningen är komplett för det aktuella delprovet. I och med detta steg avslutas bedömningsperioden och Skolverket informerar skolorna om att rättningen är avslutad.

Resultathantering

Undervisande lärare och rektor får ta del av elevens resultat och bedömda prestation från central-, automat- och lokal rättning och därefter tar eleven del av provresultatet tillsammans med sin lärare.

Skolverket arkiverar elevprestationer, utvärderar hur bedömningen har genomförts tillsammans med huvudbedömaren och bemanningsföretag. Sedan genomför Skolverket förberedelser för nästa provomgång i provplattformen.

4.2. Kommunikationsinsatser

Skolverket har påbörjat ett arbete med att planera för kommunikationsinsatser under åren 2024–2026. En kommunikationsplan och andra underlag för kommunikationsinsatser kommer att tas fram under 2024. Kommunikationsinsatser kommer att ha särskild vikt för att anlita centrala bedömare och huvudbedömare i tillräcklig omfattning.

4.3. Upphandlingar för central rättning

Under hösten 2023 har Skolverket påbörjat arbetet med att ta fram en webbutbildning för bedömare och huvudbedömare. Vi har också förberett ett avrop för att bemanna uppdraget om central rättning via externa leverantörer och publicerat en remiss som förberedelse för upphandling våren 2024.

Upphandling av webbutbildning

Inom systemet med central rättning kommer Skolverket att tillhandahålla utbildningar för bedömare och huvudbedömare.²⁴ Under hösten 2023 upprättades en tidsplan för arbetet och överenskommelser med Göteborgs respektive Uppsala universitet om att ta fram underlag till utbildningarnas innehåll har träffats. Ett avrop inom ramen för Skolverkets befintliga ramavtal för att anlita en leverantör för tjänsten kommer att ske under 2024.

En upphandling av bemanning i flera steg

Skolverket föreslår i 2023 års delredovisning att bemanning av bedömare och huvudbedömare sker med hjälp av externa leverantörer. Detta för att effektivisera och skynda på arbetet med bemanning av centrala bedömare och huvudbedömare. Myndigheten planerar att genomföra en sedvanlig upphandling.

Upphandlingen av bemanningstjänster för central rättning är en tjänst som faller in under 19 kap. i lagen (2016:1145) om offentlig upphandling. Skolverket planerar att anlita flera leverantörer av bemanningstjänster. Varje aktör får en kvot tilldelad av det totala antalet elevlösningar som ska rättas. Om ett företag misslyckas med att anlita tillräckligt med personal ska det alltid finnas möjlighet för andra kontrakterade aktörer att överta elevlösningar som saknar bedömare.

Skolverkets bedömning är att upphandlingen kommer att röna stort intresse bland leverantörer. Eftersom de potentiella leverantörernas kvalitet troligen ska utvärderas, behöver antalet som kallas till presentation begränsas. Detta kan göras genom att dela upp upphandlingen i två sektioner. Först sker en så kallad selekteringsprocess där en mindre mängd leverantörer kvalificerar sig genom att nå upp till en mängd krav, samt poängsätts genom en mindre omfattande utvärdering. Efter detta sker den så kallade anbudsutvärderingen där de leverantörer som valts ut bjuds in för att presentera sig, sitt anbud och sina

²⁴ Skolverket (2023). Redovisning av uppdrag att tidigarelägga införandet av central rättning av nationella prov. Dnr 2023:02.

lösningar på myndighetens önskemål. Av dessa leverantörer väljs sedan de med bäst lösning ut.

Eftersom det kommer att ta flera år innan alla rutiner och processer är implementerade behöver ett avtal gälla länge nog för att myndigheten ska kunna utvärdera processerna och hinna sätta alla rutiner på plats innan dess att arbetet med en ny upphandling ska startas. Med anledning av detta har vi valt en 8-årig avtalsperiod.

4.4. Organisationen av central rättning på Skolverket

I arbetet med att förbereda central rättning redovisar Skolverket här en preliminär plan för hur arbetet med central rättning kan organiseras på myndigheten och vilka resurser som kommer att behövas. I 2023 års delredovisning beskrev myndigheten vilka aktiviteter vi planerar att genomföra fram till dess att systemet med central rättning övergår i förvaltning, med ett förslag på en årsvis budget. Vi har också lämnat ett kostnadsförslag för vad systemet beräknas kosta per år när det är infört.²⁵

Central rättning blir en del av det nationella provsystemet

En viktig utgångspunkt är att oavsett hur bedömningen av nationella prov organiseras, kommer den alltid att vara en del av den kvalitetssäkringsprocess som regleras av Skolverkets systemramverk för nationella prov.²⁶

I processen som beskrivs ovan framgår översiktligt vilka arbetsuppgifter som Skolverket ansvarar för. Myndigheten bedömer att systemet med central rättning av de nu fyra aktuella delproven i engelska, svenska och svenska som andraspråk kommer att ta minst fem heltidstjänster i anspråk utöver de stödfunktioner från andra avdelningar på Skolverket som ingår i myndighetens förvaltningsanslag. Det kommer exempelvis kontinuerligt att behövas kommunikationsinsatser och stöd för inköp och upphandling.

Skolverket ser ett behov av att initialt behöva inrätta ungefär fem nya tjänster för samordning, administration och expertkompetens.

Support av teknisk karaktär för att hantera funktionerna i Skolverkets provplattform under både genomförande och bedömning av digitala nationella prov kommer att ta extra resurser i anspråk. Supportbehovet kan bli stort initialt men borde inte öka varaktigt. Samma antal delprov ska bedömas centralt som tidigare bedömdes lokalt och Skolverket räknar med att den utbildning, om bedömning i plattformen, som både centrala bedömare och huvudbedömare genomgår, till och med skulle kunna minska behovet av teknisk support något.

²⁵ Skolverket (2023). Redovisning av uppdrag att tidigarelägga införandet av central rättning av nationella prov. Dnr 2023:02.

²⁶ Skolverket (2017). *Skolverkets systemramverk för nationella prov*. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3890>

4.5. Uppdragets omfattning

Det är svårt att få en exakt uppfattning om hur många nationella prov i de aktuella ämnena som kommer att genomföras under helåret 2028, då systemet med central rättning är utbyggt. I 2022 års redovisning gjordes beräkningar som utgick från antalet beställda prov. Eftersom nationella prov i engelska och svenska eller svenska som andraspråk i årskurs 9 är obligatoriska och ska användas enligt Skolförordningen (2011:185) 9 kap. 21§ behöver Skolverket upprätta en organisation som har kapacitet att bedöma det antal uppsatser som motsvarar hela elevvolymen i årskurs 9. För gymnasieskolan kan också antalet beställda prov bäst motsvara det högsta antalet prov som faktiskt genomförs. Men erfarenheten från tidigare år är att antalet beställda prov alltid överstiger antalet genomförda prov. För att få en mer realistisk prognos över uppdragets omfattning utgår vi därför nedan ifrån antalet inrapporterade delprov i grundskolan. För gymnasieskolan tar vi också hänsyn till de förändringar som följer av att av den nya ämnesbetygsreformen som införs 2025.

Läsåret 2022/23 uppgick antalet elever i årskurs 9 till 121 700.²⁷ Av dessa är det 110 170 elever (90,5 procent) som har ett uppsatsprov i engelska inrapporterat till Skolverket, det är 110 956 elever (91,2 procent) som har ett uppsatsprov i svenska (96 195 elever) eller svenska som andraspråk (14 761 elever) inrapporterat.

Skolverkets prognos²⁸ över elevvolymen i grundskolan säger att elevantalet i årskurs 9 för läsåret 2027/28, första året med central rättning, kommer vara något större, 123 900 elever. Detta motsvarar en ökning med 1,8 procent. En motsvarande ökning av inrapporterade prov skulle innebära cirka 112 150 inrapporterade prov i engelska och cirka 112 950 inrapporterade prov i svenska eller svenska som andraspråk.

Gymnasieskolan är i förändring

I och med att ämnesbetygsreformen inom gymnasieskolan implementeras 2025 sker förändringar som kommer att påverka genomförandet av nationella prov. Läsåret 2027/28 ger samtliga nationella program i gymnasieskolan grundläggande behörighet, även om den är möjlig att välja bort för elever på yrkesprogram,

Vid införandet av ämnesbetyg kommer benämningen av den högsta avslutande (samt till högskolestudier behörighetsgivande) nivån i svenska eller svenska som andraspråk vara nivå 3 (motsvarar svenska kurs 3). För engelska kommer benämningen av den högsta avslutande (samt till högskolestudier behörighetsgivande) nivån vara nivå 2 (motsvarar engelska kurs 6).

Det har sedan 2011 varit möjligt för elever på yrkesprogram att välja att läsa in grundläggande behörighet inom ramen för programfördjupningen eller individuellt val. Införandet av grundläggande behörighet på yrkesprogrammen

²⁷ Skolverket.se statistik Grundskolan, Skolor och elever, tabell 5 för läsåret 2022/23.

²⁸ Skolverket.se statistik Grundskolan, Skolor och elever, tabell 4 för läsåret 2022/23.

innebär i stället att de elever på yrkesprogram som inte vill läsa in grundläggande behörighet behöver välja bort dessa kurser/nivåer.

Att den grundläggande behörigheten införs på samtliga nationella program innebär att det enligt Gymnasieförordningen (2010:2039) blir obligatoriskt att använda nationella prov i svenska eller svenska som andraspråk kurs/nivå 3 och i engelska kurs 6/nivå 2 på högskoleförberedande program samt i de fall elever på yrkesprogram läser dessa kurser/nivåer. Samtliga elever på högskoleförberedande program och de elever på yrkesprogram som väljer att läsa en eller båda dessa kurser/nivåer är aktuella för att genomföra nationella prov i dessa kurser/nivåer i engelska och svenska eller svenska som andraspråk. Antalet elever som genomför nationella prov kan alltså komma att öka i och med ämnesbetygsreformen.

Skolverkets prognos för elevvolymen i gymnasieskolan²⁹ visar att elevantalet dessutom kommer att öka från cirka 364 000 elever läsåret 2022/23 till cirka 383 000 elever läsåret 2027/28. Det motsvarar en ökning på 19 000 elever eller 5,2 procent, se tabell 1. Utifrån prognosen över det totala antalet elever som kan komma att genomföra de aktuella nationella proven beräknar vi dock ett visst bortfall eftersom en del elever på yrkesprogrammen kommer att välja bort de aktuella kurserna/nivåerna. Tidigare års statistik över antalet beställda prov i förhållande till antalet inrapporterade visar också att bortfallet kan vara betydande. För läsåret 2022/2023 beställdes exempelvis 85 000 prov i engelska kurs 6 till skolenheterna, vilket kan sägas spegla det aktuella elevunderlaget, men endast 53 722 prov rapporterades in till Skolverket som genomförda.³⁰ För att få fram en rimlig volym över antalet elever som kommer att genomföra de aktuella proven har vi, i tabell 2, därför utgått ifrån att 85 procent av eleverna som är aktuella för att genomföra delproven faktiskt också genomför dem.

Tabell 1. Prognos över totalt antal elever som kan komma att genomföra nationella prov i engelska och svenska eller svenska som andraspråk läsåret 2027/2028

Kurs/Nivå	Antal elever med betyg i respektive kurs läsåret 2022/23			Förväntat antal elever med betyg i respektive kurs läsåret 2027/28
	Högskoleförberedande program	Yrkesprogram	Totalt	Totalt ökning 5,2 % (avrundat)
Engelska kurs 6/ nivå 2	65 657	15 986	81 643	85 900
Svenska kurs 3/ nivå 3	58 874	11 100	69 974	73 600
Svenska som andraspråk kurs 3/ nivå 3	6 788	1 954	8 742	9 200

²⁹ Skolverket, (2023). PM: Elever i gymnasieskolan – läsåret 2022/23, <https://www.skolverket.se/publikationer?id=11241>.

³⁰ Skolverket. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik>.

I tabell 2 har vi beräknat uppdragets omfattning ifrån prognosen över genomförda prov för läsåret 2027/2028. Uppsatserna är indelade i paket som varierar i storlek mellan 40 till 80 beroende på arbetsinsatsen för det aktuella ämnet och årskursen/kursen. I varje paket ligger också ett antal bedömningskontroller och uppsatser som ska bedömas av flera bedömare, så kallad medbedömning.

I tabell 2 redovisas hur många bedömare som krävs. En bedömare beräknas i genomsnitt bedöma två paket och en huvudbedömare förväntas hantera två team om tio bedömare. Det totala antalet bedömare i uppdraget skulle då uppgå till knappt 3 090 och antalet huvudbedömare till cirka 157. Dessa siffror är precis som elevunderlaget osäkra och beror på hur stor volym uppsatser en bedömare åtar sig. Antalet bedömare och därmed även huvudbedömare kan alltså komma att bli antingen större eller mindre.

Tabell 2. Prognos över antal genomförda prov och provpaket samt antalet bedömare läsåret 2027/2028.

Prov	Antal prov	Antal delprov per paket	Antal paket	Antal bedömare med två paket	Antal huvudbedömare med 2 team
Engelska gy kurs6/nivå 2	73 000	60	1217	635	32
Svenska och svenska som andraspråk gy kurs 3/nivå 3	70 380	40	1313	656	35
Engelska åk 9 VT	112 000	80	1 400	700	35
Svenska och svenska som andraspråk åk 9 VT	113 000	50	2 250	1 125	55
Summa	368 380		6 180	3 090	157

Uppdraget omfattar även att bemanna tester av central rättning. De påbörjas i liten skala under hösten 2025. Under vårterminen 2026 sker tester av central rättning med sammanlagt 1 000 uppsatser i engelska och 1 000 uppsatser i svenska och 500 i svenska som andraspråk i gymnasieskolan. Under vårterminen 2027 genomförs tester av 10 000 uppsatser i engelska och 10 000 uppsatser i svenska och svenska som andraspråk i grundskolan.

4.6. Tidsspannet för möjliga provdatum är begränsat

Eftersom nationella provens syfte är att stödja en rättvis betygssättning bör proven genomföras så sent som möjligt under terminen eller kursen så att eleverna har fått så mycket undervisning som möjligt av det som provet avser att mäta. Läraren behöver också få ta del av provresultaten i god tid för att kunna göra en sammantagen bedömning av elevens kunskaper och särskilt beakta resultatet inför betygssättningen. Bemanningföretagen beräknas behöva en vecka för att åtgärda

elevlösningar som eventuellt inte blivit bedömda och för att lösa andra problem som kan uppstå. Rättningsperioden behöver också vara tillräckligt lång för att arbetet ska kunna genomföras utanför arbetstid då de flesta bedömarna troligen kommer att genomföra bedömningen som en bisyssla utanför ordinarie tjänst. Något som skulle underlätta för verksamma lärare som är centrala bedömare är att bedömningsperioden sammanfaller med tillfällen då lärare är lediga. Dessa olika förutsättningar begränsar dock möjliga provdatum högst betydligt och medför att vårterminens prov behöver genomföras under ett fåtal veckor i mars och april. I tabell 3, 4 och 5 redovisas ett tänkt scenario över hur provdatum och bedömningsperioder förhåller sig till varandra under vårterminen 2027, höstterminen 2027 och vårterminen 2028. I tabellerna har vi utgått från dagens provdatum med anpassning till hur loven ligger under läsåret 2027/2028. Tabell 3 visar hur provdatum skulle kunna placeras ut. Tabellen visar bland annat att delprovet i engelska kurs 6 kommer att behöva flyttas tillbaka i tiden mot månadsskiftet mars/april för att lärarna ska kunna få elevernas provbetyg i god tid till betygssättningen. Skolverket kommer att behöva utreda frågan om provdatum vid central rättning vidare i samråd med de lärosäten som konstruerar de nationella proven i de aktuella ämnena.

Tabell 3. Preliminära provdatum och bedömningsperioder vårterminen 2027

Prov	Preliminära provdatum	Start utbildning	Lov	Bedömningsperiod slut	Uppsamling och kontroll	Sammanställning klar senast
Engelska åk 9, test 10 000 uppsatser	On 7 april Vecka 14	To 8 april		7 maj Vecka 18	Vecka 19	21 maj Vecka 20
Svenska/svenska som andraspråk åk 9, test 10 000 uppsatser	On 17 mars vecka 11	Fr 19 mars	Påsklov Vecka 12–13	7 maj Vecka 18	Vecka 19	21 maj Vecka 20
Engelska kurs 6	On 14 april Vecka 15 Tidigare-läggs?	Fr 16 april	1 maj	30 maj Vecka 20	Vecka 21	31 maj Vecka 22
Svenska/svenska som andraspråk kurs 3	Fr 19 mars Vecka 11	Må 22 mars Vecka 12	Påsklov Vecka 12	Fr vecka 16	Vecka 17–18	14 maj Vecka 19

Höstterminen 2027

Under höstterminen genomförs endast ett mindre antal nationella prov i engelska, svenska och svenska som andraspråk i gymnasieskolan, se tabell 4. Men om provdatum ska ligga som de gör läsåret 2023/2024 kommer bedömningsperioden att behöva kortas till drygt 2 veckor för att lärarna ska få tillbaka elevernas provbetyg före terminens slut. Alternativet är att fler bedömare bedömer färre uppsatser eller att provdatum flyttas till oktober.

Tabell 4. Preliminära provdatum och bedömningsperioder för gymnasieskolan höstterminen 2027

Antal	Provdatum nu	Start utbildning	Bedömnings- period slut	Uppsamling och kontroll	Samman- ställning klar senast
Engelska kurs 6	Tis 3 nov Vecka 45	Vecka 45	Vecka 47	Vecka 48	Vecka 49
Svenska/ svenska som andraspråk kurs 3	10 nov vecka 46	Vecka 46	Vecka 49	Vecka 49	Vecka 50

Vårterminen 2028

Under vårterminen 2028 rättas samtliga aktuella delprov som genomförs både i grund- och gymnasieskolan centralt. I tabell 5 redovisas preliminära provdatum och bedömningsperioder för centralt rättade nationella delprov i grundskolan.

Tabell 5. Preliminära provdatum och provperioder för grundskolans central rättade delprov vårterminen 2028

Prov	Preliminära Provdatum	Start utbildning	Lov	Bedömnings- period slut	Uppsamling kontroll	Samman- ställning klar senast
Engelska åk 9	On 5 april Vecka 14	To 6 april	Påsklov Vecka 15	12 maj (5 veckor) Vecka 19	Vecka 20	26 maj Vecka 21
Svenska/ svenska som andraspråk åk 9	On 29 mars Vecka 13	Fr 31 mars	Påsklov Vecka 15	5 maj (5 veckor) Vecka 18	Vecka 19	19 maj Vecka 20

4.7. Nya krav på Skolverkets provplattform och informationssäkerheten

Central rättning medför nya krav på både Skolverkets verksamhet och dess provplattform. En majoritet av kraven sammanfaller med det som redan finns hanterat genom införandet av digitala nationella prov samtidigt som det finns krav som är specifika för central rättning. Exempel på ett sådant krav är att centrala bedömare och huvudbedömare behöver få behörighet till provplattformen som just centrala bedömare. En tjänstgörande lärare som redan har en inloggning på sin skola och samtidigt är central bedömare kommer alltså att behöva en alternativ inloggning som central bedömare.

En administratör på Skolverket bör kunna registrera bedömare i provplattformen. Skolverket behöver också kunna gå in och se status för bedömda prov, om alla elevsvar är utdelade för bedömning och så vidare.

Informationssäkerhet

När det gäller informationssäkerheten för central rättning är huvuddelen av behoven redan uppfyllda inom ramen för de digitala nationella proven. Det som är specifikt för central rättning är:

- Inloggning – alla bedömare behöver någon form av elektronisk identifiering som skiljer dem från andra roller i systemet
- Skolverkets hantering av bedömarnas personuppgifter
- Bedömare använder egen dator
- Diskussionsforum för bedömningsteam

5. Konsekvenser

En utvidgning av central rättning till att omfatta fler prov och provdelar kommer att få konsekvenser av olika slag. Nedan redovisar vi konsekvenser av förslaget.

5.1. Organisatoriska konsekvenser

Som beskrivits ovan bedömer Skolverket att bemanningen av bedömare och huvudbedömare bör ske via avtal med externa leverantörer, vilket innebär att antalet tjänster på Skolverket som behöver tas i anspråk för systemet med central rättning blir färre än de 10–15 tjänster vi räknade med i 2022 års redovisning.³¹

Utöver kostnader för cirka fem tjänster tillkommer kostnader för bemanningstjänster. Myndigheten uppskattar att kostnaderna för att organisera och administrera central rättning blir något högre än tidigare beräkningar. En del kostnader för personal överförs från Skolverket till externa leverantörer via en upphandling men beräkningar för arvode till centrala bedömare är fortfarande osäkra. För att kunna rekrytera bedömare behöver ansvarig myndighet kunna erbjuda goda villkor och det är önskvärt att formen för rekrytering inte påverkar arvodet negativt. Skolverket planerar att skicka ut ett första utkast till förfrågningsunderlag till leverantörer i mars 2024 för att sedan publicera ett slutgiltigt förfrågningsunderlag till sommaren 2024. Under 2025 kommer Skolverket därmed att ha mer säkra uppgifter om kostnaderna för bemanningen.

En utvidgning av central rättning till att omfatta fler prov och provdelar får stora organisatoriska konsekvenser. Skolverket bedömer dock att de är hanterbara under förutsättningen att ett samarbete påbörjas snarast med leverantörer som bemannar systemet med bedömare och huvudbedömare och att vi har tillräckligt med tid för förberedelser.

5.2. Ekonomiska konsekvenser

I 2023 års delredovisning konstaterade Skolverket att kostnadsberäkningarna för att stegvis införa central rättning mellan 2025 och 2027 visserligen skulle behöva revideras i och med att införande tidigarelades med ett år. Men det handlade i första hand om att kostnader disponerades om och flyttades till tidigare budgetår.³² Kostnadsberäkningarna för central rättning av de aktuella delproven i engelska, svenska och svenska som andraspråk som redovisas nedan i tabell 6 är också desamma som presenterades i 2022 års redovisning. De medel som avsattes för administrativa tjänster på Skolverket, cirka 11,5 miljoner kronor, flyttas över

³¹ Skolverket (2022). Redovisning av uppdrag om att införa central rättning av nationella prov. Dnr 2021:1559.

³² Skolverket (2023). Redovisning av uppdrag att tidigarelägga införandet av central rättning av nationella prov. Dnr 2023:02.

till motsvarande tjänster på de leverantörer som Skolverket kommer att anlita för bemanning. Men eftersom Skolverket inte har genomfört en upphandling av bemanningen kan dessa kostnader komma att öka.

När det föreslagna systemet för central rättning av de aktuella delproven i engelska, svenska och svenska som andraspråk är fullt utbyggt beräknas kostnaderna för central rättning av de nationella proven därmed uppgå till knappt 93 miljoner kronor per år (se tabell 6).

Sammanställning av kostnader

Tabell 6. Sammanställning av kostnader för central rättning

Belopp i tkr	Införande 2024	Införande 2025	Införande 2026	Införande 2027	Drift (årligen fr.o.m. 2028)
Utveckla och genomföra bedömarutbildningar	3 000	3 000	240	240	980
Stöd- och kommunikationsinsatser	500	2 000	1 000	1 000	1 000
Bedömning av provtester		150	1 295	4 845	
Bedömning av prov				32 835	78 504
Lönekostnad på Skolverket	4 000	4 000	4 000	11 500	11 500
Teknisk utveckling	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
SUMMA	8 500	10 150	7 535	51 420	92 984

Kostnader för att utöka systemet med central rättning till att omfatta nationella prov i fler ämnen

Om regeringen fattar beslut om att införa central rättning av de nationella proven i NO- och SO-ämnena i årskurs 9 kommer kostnaderna att bli något högre än de cirka 44 000 000 SEK som Skolverket har beräknat att det kostar att arvodera bedömare och huvudbedömare för central rättning av grundskolans delprov i engelska, svenska och svenska som andraspråk. De nationella proven i NO- och SO-ämnena omfattar två delprov med flera uppgifter som kräver längre fritextsvar av eleverna. Det är dock svårt att göra några säkra beräkningar innan proven genomförs digitalt. Redan under hösten 2025 har Skolverket en första indikation

på hur lång tid proven tar att bedöma eftersom de genomförs digitalt vårterminen 2025. Till kostnaderna för bedömning tillkommer kostnader för administration, kostnader för personal på Skolverket, kostnader för olika kommunikationsinsatser och kostnader för utveckling av provplattformen. De kostnaderna bedöms ligga på ungefär på samma nivå som för central rättning av delproven i engelska, svenska och svenska som andraspråk i grund- och gymnasieskolan.

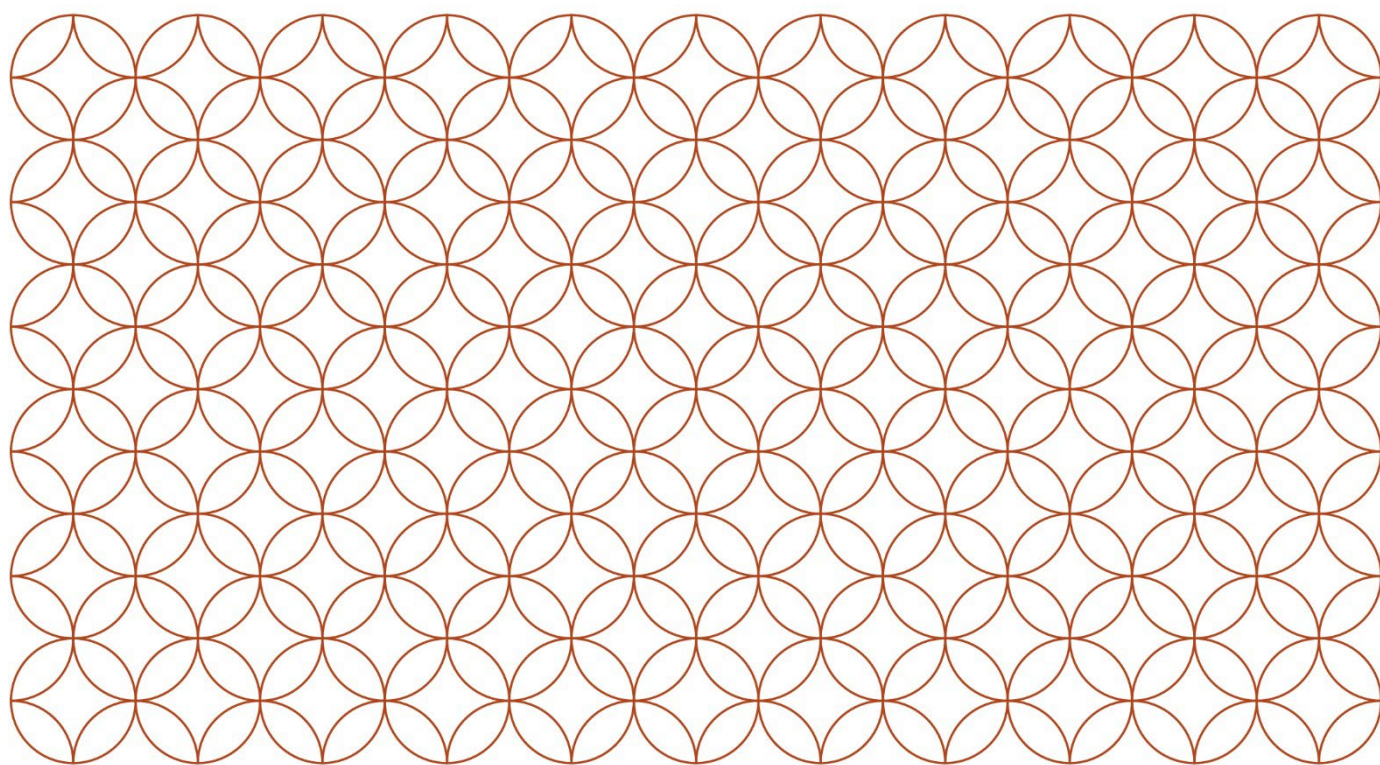
Kostnader för att utöka systemet med central rättning till att omfatta uppsatsdelarna av proven i engelska (kurs 6) och svenska respektive svenska som andraspråk (kurs 3) inom komvux behöver Skolverket återkomma med när vi har ett säkrare underlag för kostnaderna för bemanning.

5.3. Konsekvenser för eleverna

Skolverket bedömer att central rättning i sig inte bör få några betydande negativa konsekvenser för eleverna. I 2022 års utredning konstaterade Skolverket att många elever känner sig stressade av de nationella proven.³³ Ju större betydelse provet har för eleven, och i förlängningen för elevens framtida möjligheter, desto mer stress skapar det. Elevernas riksförbund anser dock i sitt skolpolitiska program att central rättning av nationella prov är en nödvändig insats för att stärka betygssättnings rättssäkerhet.³⁴ En utvidgning av central rättning innebär att rättssäkerheten i bedömning av nationella prov stärks.

³³ SOU 2016:25. *Likvärdigt, rättssäkert och effektivt. Ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning*, s. 355.

³⁴ Elevernas riksförbund. Skolpolitiskt program, 2021, punkt 34 och 52.

Skolverket

www.skolverket.se